

ՍՈՒՐԲ ԳՐԱԿԱՆ**ՏԵԼԻՉԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ****Զ.****Ս. ԳԻՐՔ ԵՒ ԲԱԲԵԼՈՆ****ԱՆԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ**

Բացի Կիլկամէշի վէպէն, որուն 11 կճաքարերէն վերջինը ջրհեղեղի պատմութիւնը կը բովանդակէ, մենք ունինք նաեւ Աշխարհի ստեղծագործութեան վէպ մ'ալ, որ 7 կճաքարերու վրայ գրուած է բաբելական սեպագրութեամբ: Այս վէպի համաձայն ամէն բաներու սկիզբը կը տիրէր նախնական քառասային ջուրը ամենուրեք, որ Դիամադ կը կոչուէր: Երբ աստուածները ուզեցին կարգաւորել ամբողջ աշխարհ մը յօրինել՝ Դիամադ, իբր վիշապ եւ կամ եօթնգլխեան իժ՝ անոնց դէմ ելաւ եւ բարկութեամբ լի ծընաւ ամէն տեսակի հրէշներ, մանաւանդ հսկայական օձեր եւ անոնց հետ միանալով աստուածներու դէմ մարտի պատրաստուեցաւ: Ասոնցմէ միայն Մարտուք համարձակեցաւ անոր դէմ ելլել եւ սպաննեց զԴիամադ եւ անոր մարմինէն ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, լուսինը, արեւն ու աստղերը, երկրի բոյսերն ու կենդանիները եւ վերջապէս առաջին մարդը:

Նախքան աշխարհի ստեղծագործութեան բաբելոնեան բնագրերու թարգմանութիւնը, պէտք կը համարիմ ընթերցողներուս ուշադրութիւնն հրաւիրել այն հանգամանքին վրայ, որ բաբելոնեան դիցաբանութեան եւ տիեզերաբանութեան համաձայն, Բաբելոնի քաղաքները իրենց տաճարներով տիեզերքի եւ երկինքի այլ եւ այլ մասերուն կը համապատասխանէին: Այսպէս զոր օր. Նիբբուր, Էրիտու, Սակիլ եւլն. տիեզերքի կողմեր կը սեպուին: Անցնինք այժմ բնագրերուն, նախ համառօտները եւ ապա ընդարձակը յառաջ պիտի բերենք:

ԱՆԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԸՍՏ ԲԱԲԵԼԱՅԻՈՅ**Ա. Պատճէն.**

1) Սուրբ բնակավայրը, աստուածներու տունը, նուիրական տեղերը դեռ չէին ստեղծուած.

2) Եղէգ մը դեռ չէր ծլած, ծառ մը դեռ չէր յօրինուած,

3) Աղիւս մը դեռ չէր թրծուած, հիմք մը դեռ չէր դրուած,

4) Տունը դեռ չէր շինուած, բնակութիւն դեռ չէր հաստատուած.

5) Բնակչութիւն դեռ չկար, համայնական կեանք գոյութիւն չունէր:

6) Նիբբուր դեռ չէր շինուած, (է)քուր դեռ չէր կառուցուած,

7) Ուրուք դեռ չէր շինուած, (է)աննա դեռ չէր կառուցուած

8) Ովկիանոս դեռ չէր շինուած, Էրիտու դեռ չէր կառուցուած,

9) Սուրբ տան, աստուածներու տան տեղերը դեռ չէին շինուած,

10) Բոլոր երկիրը ջուր էր

11) Կղզիի(?) հիմքը ջուրի հոսանք էր,

12) Այն ատեն Էրիտուն ստեղծուեցաւ, (է)սակիլան շինուեցաւ,

13) (է)սակիլա, որ ովկիանոսին մէջ է եւ ուր Ունկալ տուլ-ազակ (Մարտուք) Աստուածը կը բնակի:

- 14) Բաբելոն շինուեցաւ, (է)սակիլ աւարտեցաւ,
- 15) Անուննաքի հետզհետէ ստեղծուեցան:
- 16) Սուրբ քաղաքը, իրենց հաճելի բնակավայրը, սուրբ համարեցին անոնք.
- 17) Մարտուք եղէգով ծածկեց ջուրին ափերը,
- 18) Անիկա երկիրը ստեղծեց, եղէգի ցանցով պատեց զայն,
- 19) Որպէս զի աստուածները հաճոյքով բնակին անոր վրայ,
- 20) Ստեղծեց ան(=Մարտուքը) մարդիկը,
- 21) Արուրու անոր հետ մարդկային ցեղը ստեղծեց,
- 22) Դաշտի անասունները եւ ազատ շրջող կենդանիները ստեղծեց ան,
- 23) Տիգրիսն ու Եփրատը ստեղծեց ան եւ դրաւ զանոնք երկրի վրայ:
- 24) Անոնց անուններ դրաւ.
- 25) Խոտ, բանջար, եղէգն եւ փաթթուող բոյսեր ստեղծեց ան
- 26) Դաշտի կանաչը շինեց ան,
- 27) Երկիրներ, արօտատեղիներ եւ եղէգն,
- 28) Վայրի կովն ու իր ձագը, հորթը, ոչխարը եւ հօտի գառները,
- 29) Պուրակներն ու անտառները,
- 30) Այծեամն ու եղջերուն...
- 31) Տէր Մարտուք ծովափի առկեփը լցուց,
- 32) Եղէգնի եւ երկրի խաւ մը շինեց ան. (33-35 աւրուած է)
- 36) Աղիւս թրծեց, հիմք դրաւ
- 37) Տուն շինեց, բնակավայր կառուց ան,
- 38) Բնակավայր մը շինեց ան, համայնական կեանք ստեղծեց,
- 39) Նիբբուրը շինեց ան, (է)քուրը ստեղծեց ան.
- 40) Ուրուքը ըրաւ ան, (է)աննա ստեղծեց ան:

Անցնինք այժմ Ստեղծագործութեան պատմութեան Բ. բնագրին կամ Պերոսոսի աւանդածին:

Բ. Պատճէն.

«Կ'ըսուի, որ ժամանակ մ'եղած է երբ ամէն ինչ խաւարով եւ ջուրով ծածկուած էր եւ զարմանահրաշ եւ ալլակերպ կենդանիներ գոյութիւն ունեցած են. այնպիսի մարդիկ եղած են, որոնք երկու կամ չորս թեւեր ունեցած են եւ երկու գլուխներ, կամ երկգլխեան մարմին մը, երկու սեռերու գործարաններն միանգամայն ունենալով: Եղեր են նաեւ մարդիկ, որ այծի ետեւի մասն են ունեցած եւ եղջիրներ կրած, ուրիշները ձիու ոտքեր են ունեցած, ուրիշները առջեւի մասով մարդ եւ ետեւի մասով ձի են եղած կենդուրոսներուն պէս: Եղած են ցուլեր մարդու մարմինով եւ չորս մարմին ունեցող շուներ, որոնց պոչը ձկան կը նմանէր, կային ձիեր շան գլուխներով: Բաց աստի կային մարդիկ եւ կենդանիներ ձիու գլխով եւ մարմնով եւ ձկնանման պոչերով եւ ուրիշ կերպարանք ունեցող կենդանիներ: Բացի ասոնցմէ կային նաեւ ձուկեր, սողուններ, օձեր եւ ուրիշ զարմանալի կենդանիներ խառն կերպարանքով: Ասոնց պատկերներուն շատերը պահուած են Բէլի տաճարին մէջ (Բաբելոն քաղաք = Սակիլա): Այս բոլոր կենդանիներու վրայ իշխած է կին մը Օմօրքա անուամբ, որ քաղդերէն Դամադ կը կոչուի եւ ծով կը նշանակէ:

Երբ ամէն ինչ այս վիճակի մէջ էր՝ Բէլը եկաւ եւ կինը մէջքէն կիսեց եւ անոր մէկ կէսէն երկիրը, իսկ միւս կէսէն երկինքը ստեղծեց, բայց անոր մէջ ապրող հրէշները ոչնչացուց:

Այս ամէնքը սակայն ալլաբանական բնական նկարագրութիւն է (հոս բնագիրը

խանգարուած է)... Աստուածները արիւնը (Դիամադի գլուխի արիւնը) հողի հետ խառնեցին եւ մարդիկ շինեցին: Այս պատճառով մարդիկ խելք եւ աստուածային բանականութիւն ունին: Սակայն Բէլը, որ Զեւսին կը հաւասարի, խաւարը կիսեց եւ երկինքն ու երկիրը իրարմէ զատեց եւ այսպէս տիեզերքը կարգաւորեց: Կենդանիները չկրցան լուսոյ դիմանալ եւ մեռան: Երբ Բէլ երկիրը անապատ՝ բայց արգասաբեր գտաւ, հրամայեց աստուածներէն մէկուն իր գլուխը կտրել եւ հոսող արիւնը հողին հետ խառնելով այնպիսի մարդիկ ու կենդանիներ շինել, որոնք կարենային օդին դիմանալ: Բէլը ստեղծեց լուսաւորները, արեւը, լուսինն ու 5 մոլորակները»:

Այսպէս պատմած է ըստ Աղեքսանդրի, Բազմավէպի Պերոսոս՝ իր առաջին գիրքին մէջ ստեղծագործութեան Բաբելոնեան պատմութիւնը: Հին Բաբելացիք եւ Ասուրք 5 մոլորակներ կ'ընդունէին, Մերքուր, Վեներա, Մարս, Նուրիդըր, Սադուրնուս: Ասոնց իբր մոլորակ կը կցէին նաեւ Լուսինն ու Արեւը եւ այսպէսով կը կազմէին մոլորակներու 7 թիւը:

Այժմ անցնինք Ստեղծագործութեան Բաբելոնեան Գ. բնագիր վարիանդին, որ երկու կճաքարերու վրայ գրուած է եւ նախորդներէն շատ աւելի ընդարձակ է, բայց զըժբախտաբար շատ տեղեր բոլորովին եղծուած ու անընթեռնի դարձած է:

Գ. Պատճէն.

- Ա. Տախտակ. 1) Երբ դեռ վերը երկինք ստեղծուած չէր,
- 2) Վարը երկիր անուն չունէր (չկար),
- 3) Երբ դեռ սկզբնական ովկիանոսը կար, եւ անոնց ստեղծողը,
- 4) Ովկիանոսը եւ նախնական հոսանքը, որ ամէն ինչ ծնաւ,
- 5) Իրենց ջուրերը միացուցին...
- 6) Երբ դեռ եղէգ մը չէր միացած եւ եղէգնի կղզիներ (այսպիսի եղէգնի խիտ կըղզիաձէ մացառներ կամ թուփեր կային Եփրատի ստորին հովտին, քալաի կոչուած երկրին մէջ) դեռ չէին կազմուած,
- 7) Երբ աստուածներէն դեռ մէկը չէր ստեղծուած,
- 8) Անուն մը դեռ չէր դրուած, ճակատագիր դեռ չէր դրոշմուած
- 9) Այն ատեն ստեղծուեցան աստուածները...
- 10) Լուխմու եւ Լախամու ստեղծուեցան...
- 11) Ժամանակի դարերը մեծցան...
- 12) Անշար եւ Քիշար...
- 13) Եւ Անու...
- 17) Հա, անոր հայրը, ծնող...
- 18) Խելացի եւ բանական...
- (20-21 ւերուած),
- 22) Դիամադ եւ Աբսու ըմբոստացան
- (23-28 ւերուած),
- 29) Այն ատեն Աբսու՝ մեծ աստուածներու ծնողը,
- 30) Կանչեց զՄուամու, իր օգնականը, եւ ըսաւ անոր,
- 31) «Մուամու, օգնականս, որ իմ սիրտս կը հրճուեցնէ,
- 32) Օ՛ն անդր, երթանք դէպի Դիամադ»:
- 33) Անոնք գացին Դիամադի առջեւ կայնեցան,
- 34) Անոնք խորհրդակցեցան աստուածներուն՝ իրենց զաւակներու մասին,
- 35) Աբսու սկսաւ խօսիլ,

- 36) Մաքուր Դիամադին ըսաւ ան,
 37) «... իրենց վարմունքը ինծի դէմ,
 38) Յերեկը հանգիստ չունիմ (անոնցմէ), գիշերը քուն չունիմ,
 39) Ես կ'ուզեմ զանոնք ոչնչացնել եւ իրենց գործերը ի դերեւ հանել,
 40) Վայնասուն պիտի բարձրանայ, բայց մենք պիտի հանգստանանք.
 41) Երբ Դիամադ լսեց այս,
 42) Բարկացաւ ան եւ խօսեցաւ
 43) Սաստիկ կատղած,
 44) Չար խորհուրդ խորհեցաւ ան իր մէջ,
 45) «Ի՞նչ ընենք, ոչնչացնենք,
 46) Անոնց ըրածը գէշ է»
 47) Մումմու պատասխանեց եւ Աբսու մտածեց.
 48) Մումմուի խորհուրդը բարեկամական չէր,
 49) «Գնա՛, անոնց խելացի գործունէութիւնը շփոթէ...
 50) Այն ատեն դու ցերեկը հանգիստ, գիշերը քուն պիտի ունենաս,
 51) Աբսու լսեց զայն եւ իր դէմքը ժպտեցաւ,
 52) Որովհետեւ ան աստուածներու՝ իր զաւակներու դէմ չար կը խորհէր,
 (53-108 աղաւաղուած է եւ առանձին բառեր կամ բառամասեր միայն ընթեռնելի են, որոնցմէ կարելի է հասկնալ որ աստուածները իրենց դէմ կազմուած դաւադրութիւնը ըմբռնելով պատերազմի կը պատրաստուին):
 109) Զինուեցան. Դիամադի հետ պատերազմի կ'երթան,
 110) Կատղած կը ծրագրեն գիշեր-ցերեկ,
 111) Պատերազմ կը յարուցանեն,
 112) Անոնք կռիւ կ'ուզեն,
 113) Խուպուր մայրը, որ ամէն ինչ ստեղծեց,
 114) Շինած է անդիմադրելի զէնքեր, ծնած է հսկայական վիշապներ,
 115) Սուր են անոնց ատամները, սուր անոնց մագիլները,
 116) Թոյնով եւ արիւնով լեցուցած է ան անոնց մարմինը,
 117) Կատղած գազանները սարսափեցուցին զանոնք,
 118) Ահազդեցիկ ըրաւ ան զանոնք, բարձրացուց զանոնք(?),
 119) Իրենց մարմինը ուղիղ պիտի երթայ. իրենց կուրծքը պիտի չխոնարհի.
 121) Անոնց զէնքերը չեն խնայեր բնաւ, պատերազմէ չեն վախնար անոնք,
 122) Հսկայական Ումունք, կատղած շունք եւ կարիճ-մարդիկ,
 123) Կատղած ռմունք, մարդաձուկեր եւ խոյեր,
 124) Զխնայող զէնքեր կը կրեն եւ պատերազմէ չեն վախնար,
 125) Հզօր մարտի եւ յարձակումի մէջ, որուն ոչ ոք կրնայ դիմակայել,
 126) Ընդամէնը 11 հատ ասանկ շինեց,
 127) Աստուածներէն իր նախածնունդներէն, զորս ան խմբած էր,
 128) զԲինկու բարձրացուց ան եւ անոնց տէր կարգեց զայն,
 129) Զօրքի առաջնորդի, խումբի մը հրամանատարի նման,
 130) Զէնք առնելու, դուրս ելլելով պատերազմելու,
 131) Կռիւի հրամանատարը անոր յանձնեց
 132) Անոր վստահացաւ եւ իշխանութեան զգեստ հագցուց անոր,
 133) «Քեզ կոչեցի ես եւ աստուածներու խումբին տէր կարգեցի քեզ,
 134) Բոլոր աստուածներու հրամանատարութիւնը քեզ յանձնեցի,

- 135) Դուռն տէր պիտի ըլլաս իմ միակ ամուսինս,
 136) Քո անունդ պիտի փառաբանուի բոլոր Անուննաքիներէն աւելի(?)»:
 137) Նէ տուաւ անոր բախտի տախտակները (ճակատագիրները), անոր կուրծքը
 կախեց զայն (քրմապետները կը կրէին այս նշանները՝ Ուրիմ եւ Դոմմիւմ.),
 138) «Դուռն, քու հրամանդ պիտի չեղծանի, քու հրամանդ հաստատ պիտի մնայ»:
 139) Երբ Քինկու այսպէս բարձրացաւ, աստուածներու գերագոյնը եղաւ,
 140) Որոշեցին անոնք աստուածներուն՝ իրենց զաւակներուն վիճակը կամ դերը.
 141) «Եթէ ձեր բերանը բացուի, ան կրակը պիտի մարէ,
 142) Գերագոյն է-ն, հզօրը կործանէ»:
 Ասով կը լմնայ Ա. տախտակը, միւս տախտակներուն թարգմանութիւնը յաջորդ
 թիւին մէջ կու տանք:

ՏՕՔԹ. Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

Բերա - Կ. Պոլիս, 1906

(Շար. 5)

